

több probléma adódott, például a vízszigetelést nem sikerült maradéktalanul megoldani.

P. Gy.: A legnagyobb gond azonban az, hogy a támogatási összeg az évek során devalválódott, tehát ugyanannyi pénzből a tervekben kitűzött céloknak csak egy részét tudtuk megvalósítani. Arra törekedtünk, hogy olyan állapotokat teremtsünk, amelyek lehetővé teszik a kényszerűen elhagyott beépítések utólagos pótlását. Az épület szerkezetkész, a színházterem előadásokra alkalmas, s ha egyszer lesz rá fedezet, akkor beépíthetők azok az elemek is, amelyek még komfortosabbá tehetik a létesítményt.

– *Mi minden hiányzik?*

B. Cs.: Terveztünk például egy mozgóhidat ahhoz, hogy a teremben bármilyen térformában lehessen előadást tartani. Erre most is megvan a lehetőség, hiszen a termet körbefutó fekete függönyrendszer határolja, és nincs beépített színpad sem, de az egyéb technikai feltételekkel – például a világítással vagy a járással – ezt a célt jelenleg csak kompromisszumok árán tudják elérni. Egy olyan hidraulikus emelőszerkezetet is elképzeltünk, amellyel a lent készülő és ott összeállított díszletet a színházterbe fel lehet juttatni, ugyanakkor az említett hiddal együtt flexibilis teret alkot.

– *Mi az, ami a technikai feltételek és a pénzügyi korlátok szorításában mégis megvalósult?*

P. Gy.: A már kész épülettel szomszédos, Öz utca felőli telket százszázalékosan beépítettük, és a régi ház felé egy belső átriumot alakítottunk ki. Ide érkezik a közönség, ez tehát olyan gyülekezőhely és fórum. Alatta helyezkedik el a pincszint, a földszinten a nézőtér, fent a karzat, amelyet különböző trükkökkel lehet megközelíteni. A ruhatárban a gyerekek görgős pakolóba rakhatják a táskájukat, így egyszerre több csoport tud gyorsan öltözni. Az átrium uralkodó színe a kék, az előtér hűvös színei után bent meleg terrakotta fogadja a nézőt. A száznegyvennyolc férőhelyes nézőtér ülési gyerekekre szabottak, a széksorok dobogórendszere mobil, egymás alá betolható. A színpad szintén lebontható, a játéktér változtatható. Eddigi – többek között egy karácsonyi zsűfolt dzsesszkonzerten szerzett – tapasztalataink alapján állíthatjuk: a színházterem otthonos. A bábjáték családias légkörében kell ez a lépték, ez a barátságos méret.

B. Cs.: Szervezőelvünk – persze nem disszonáns elemként – a mozgalmasság volt; az épületet egy közlekedőrendszernek álmotduk meg, ez zezugos tereket eredményezett. Az utcáról belépve eljuthatunk a nézőtérre, a díszletelemek a lenti díszletállító térbe kerülnek; a nézőtérrel fel lehet jönni ide, az irodákhoz. A karzatot viszont nem a nézőtérrel lehet elérni, hanem csigalépcsőn kell felmászni a toronyba, onnan ki a szabad ég alá, majd innen ereszkedhetünk alá. A torony is csak félig készült el, ugyanis növényekkel beültetett zöldtetőt kapott volna, hogy valamit visszaadjunk a természetnek. A ház nem szokványos eleme a teljesen teherhordó fal és a befelé dőlő torony – az építéskor szóltak is a járókelők, hogy nem egyenes a fal.

– *Hol furcsálkódnak, hol kritikai élel továbbra is megjegyzik – elsősorban a felnőttek –, hogy görbék a falak. Miért ilyenek?*

B. Cs.: A bábjáték a világ egyfajta leképezése, ha úgy tetszik: egy speciális tér. A ház is az, mesebeli, ősi igazságokat leképező terek együttese. Ha a gyerekek házat rajzolnak, nem egyenes, hanem girbegurba vonalakat húznak. Ilyenkor álombeli házakra gondolnak. Később talán előkerül az ember tudatalattijában rejtőző ház, s az ily módon megvalósított épületben ösztönösen jól érezzük magunkat. Ezt kell kibontani, a platóni filozófia szerint: az ideát kell valóra váltani. Meggyőződésünk, hogy az épületek a régi parasztházhoz hasonlóan nem síkókból, hanem terekből kell állnia. Tehát nem derékszögökben, elemekben, hanem zugokban, terekben gondolkodtunk. Ezeket az érzéseket próbáltuk mai technikával úgy kifejezni, hogy a bábszínház beilleszkedjen a város építészeti szövetébe. Egy ilyen elvek szerint felépített ház jó hatással van a belépőre; nem kell tudnia, hogy mi miért van. Aki meg akarja fejteni, találhat magyarázatot, de annak, hogy otthonosan érezze magát benne, ez nem feltétele.

P. Gy.: A mi házunk ezért sem modernista high-tech, inkább a kézművesjelleg, a belső indítást szerettük volna hangsúlyozni. Rá lehet aggatni a természetközeli vagy az organikus építészet címekjét, de szerintünk a kategóriák nélküli, jó házak megszületése a fontos.

– *A színház kész, Kiszely Ágnes igazgató átvette, s 2001 októberében megtartották a nyitó előadást is. Az építész munkája ezzel befejeződött?*

P. Gy.: A terv a városnak megfelelt, az épületet a kivitelező az adott pénzüsszezből felépítette. Az átadás után már a használók alakítják tovább. Eredetileg azt gondoltuk, hogy a polgárház tartógerendái közül a régiéket lilára festjük, megkülönböztetve ezzel is az újaktól, amelyek mustársárga színt kaptak. Ám amikor a társulat beköltözött, a lila gerendákat átfestette terrakotta színűre. Ez azt jelzi: magukénak érzik az épületet.

B. Cs.: Még hiányzik a bejárat előtti oszlopok bohémsága; tűzzománc felületet szerettünk volna; az udvar girbegurba köösvényei közé meg padokat, csobogót. S örül-nék, ha vadszőlő nőne az udvaron. De ebbe az építésznek már nincs beleszólása.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: CSETE BORBÁLA

Rumi László több mint tíz évvel ezelőtt Kecskeméten a – Kovács Géza vezetésével megújuló – Ciróka Bábszínház egyik alapító tagjaként kezdte pályafutását. A híros városban az idén hatodszor rendezték meg a magyarországi bábszínházak találkozóját. A fesztivál húsz előadása közül négyet ő rendezett. A Leporello első könyve című előadása több UNIMA-díjat nyert, s az ez évi Kaposvári Gyermek- és Ifjúsági Színházi Biennále nagydíjas produkciója lett. Színházról és bábszínházról beszélgettünk, s arról, hogy miért nem kellene ezeket szétválasztani.

– *Hét évig a kecskeméti Ciróka Bábszínház színésze voltál. Közben díszletet és plakátot tervezél, zenéltél, és megrendezhettél a Fehérlófia című előadást. Egyszóval: hagyta kibontakozni. Miért jöttél el mégis a Cirókától?*

– Egyszer csak kezdtem azt érezni, hogy színészként már nincs ott keresnivalóm. Másképp néztem az előadásokat, nem úgy, ahogy egy színésznek kell. Nem tudtam szűk reszortba szorítva gondolkodni. A színész kiszolgáltatott lény, de amikor egy kevésbé felkészült rendezővel dolgozik, és észreveszi a hiányosságait, ehhez a helyzethez nem könnyű úgy igazodni, hogy a rendező is „életben maradjon”, és ő is megtalálja helyét a produkcióban. Ha ez csak egyszer-egyszer történik meg, akkor e problémán túl lehet lépni, ha viszont tartósan úgy érzi az ember, hogy a színészek „rendezik az előadást”, akkor ez óhatatlanul ellenérzést vált ki, amely lassan elhatározással érik: változtatni kell.

– *Ezért választottad inkább a rendezést?*

– Már huszonhat évesen is – amikor elkezdtem bábszínházzal foglalkozni – „egészben” szerettem látni a dolgokat: érdekelt, hogy milyen lesz a díszlet, a zene, és ezek miként illeszkednek a játékhöz. Stúdiós koromban például a pantomimvizsgánk az én elképzelésem alapján.

– *Mégis úgy tűnik, hogy nem feltétlenül vagy a műhelymunka híve.*

– Dehogynem. Sőt. Rendezőként kifejezetten igénylem, hogy a színész alkotótárs legyen, s ne csak utasításokat hajtson végre. Akkor születik jó előadás, ha sikerül igazi csapatot toborozni. Meggyőződésem, hogy a rendezőnek ez az elsődleges feladata. Tudnia kell, hogy adott feladatra melyik képzőművész, zeneszerző vagy koreográfus alkalmas. A színészek közül ugyan kevésbé lehet válogatni, hiszen a színházaknál adott a társulat, de a rendezőnek mégis van némi szabadsága, hogy megválassza munkatársait. Ha sikeres az előkészítés, a többi (szinte) magától megy.

– *Stabil társulat esetében vendégrendezőként alkalmazkodnod kell, vagy megteheted, hogy saját embereidet hívod a produkcióhoz?*

Ezer segítő véletlen

■ BESZÉLGETÉS RUMI LÁSZLÓVAL ■

Újvári Sándor felvétele

– Eddig szerencsém volt: szinte minden előadáshoz én választhattam ki az alkotótársakat. Volt eset, amikor „meglévő anyaggal” kellett dolgoznom, de ha az ember eléggé elszánt, lelkesedése átragad a többiekre.

– Ha van saját stábod, nem gondoltál még arra, hogy létrehozod a magad társulatát?

– A magyarországi bábszínházak hátránya és előnye ugyanabból adódik: rengeteg a gyereknéző, sokat kell játszaniuk. Míg a felnőtt színházaknak jól kell menedzselniük magukat, hogy megteljenek a széksorok, a bábszínházaknak nem kell küzdeniük a nézőkért. Ebből adódnak a nehézségek. A bérléhez évi négy-öt premiert kell tartani, emiatt mindig kevés a próbaidő. Jó lenne végre olyan bábszínházat létrehozni, amelyik nincs „megáldva” az előadásszám kényszerével, és egy kicsit szabadabban működik, azaz tágabb tere van a kísérletezéshez, és több időt tölthet az ötletek precíz kidolgozásával. Jelentős támogatás híján nagyon nehéz lenne ma Magyarországon új társulatot létrehozni. Komoly civil kurázi kellene ahhoz, hogy

valaki azt mondja: vágjunk bele, aztán meglátjuk; ha jó az előadás, annak híre megy, és utána már nem gond eladni.

– Ezek szerint nem akarsz egyetlen bábszínháznál lehorgonyozni. Körberendezted Magyarországot, s ha jól tudom, Kolozsvárott és Szabadkán is dolgoztál.

– Nem egészen az én döntésem, hogy több színháznál is rendezek. Ma Magyarországon egyetlen bábszínház sincs, amely állandó rendezőt szerződteshetne. Sehol nincs erre külön státusz! Másfelől ha több helyre hívnak, többféle emberrel találkozhatok: ez másfajta lehetőségeket kínál, különböző stílusú előadásokat eredményez.

– A kecskeméti találkozón tapasztalhattuk, hogy szinte minden rendezésed más. Ez azonban azzal a veszéllyel járhat, hogy előadásaidon nem lehet felismerni a kézjegyedet...

– Úgy gondolom, hogy azért akadnak bizonyos közös jellegzetességek. Ha elhatározom, hogy egy történetből előadást csinállok, és megszületik róla az alapelképzelem, akkor vannak meghatározó képeim, amelyek előhívják a folytatást. A bábszínházban fontos, hogy milyen bábos technikával jelenítjük meg a mesét. Amint kiderül, hogy az adott témát hogyan akarom és fogom megfogalmazni, már meg tudom határozni, melyik képzőművésszel és zeneszerzővel dolgozom. Innentől kezdve elágaznak a szálak, hiszen társaim a saját stílusukon belül választhatnak utakat. Hogy végül az előadás hogyan szólal meg: rejtély!

– Van-e különleges rendezői módszered?

– Nem hiszem. Minden esetben arra törekszem, hogy megtaláljam a történet magját. Rájöttem, ha valaminek megeljük a „közepét”, akkor a munka során ezer segítő véletlenre számíthatunk: az egyes elemek éppen oda illenek, éppen addig tartanak, és pont olyanok, amilyenekre akkor és ott szükség van. Ez természetesen hosszú folyamat lehet, de megéri; türelmesnek kell lenni! Ha az ember nem eléggé figyelmes, és elengedi ezeket a „véletleneket”, akkor csak kiszámítható, közepszerű előadás születik.

– Ha az alkotás hosszú folyamat, akkor általában tovább tart, mint ahogy azt a színházigazgatók szeretnék?

– Ez akut probléma. Mindig hiányzik egy hét, hiszen a kísérletezés eredményeit szeretném beépíteni az előadásba. A színészek szeretnek jó produkcióban jó teljesítményt nyújtani. Ezért többnyire hajlandók velem jönni azon az úton, amelyet kijelölök, és nem szólnak rám, hogy elégük van, ők már a szöveget szeretnék magolni. Nálunk is tartja magát az a szemlélet, amely a kőszínházaknál még mindig általános, miszerint az előadás lényege a szövegekönv. Ezt cáfolom. Az előadás fontos eleme ugyan a szöveg, de sokkal lényegesebb a látvány, a bábok kifejezőereje, a színészek intenzív játéka és természetesen a zene, a zene!

– A gyerekeknek készült előadások esetében fontos ezeknek a hatáselemeknek a tesztelése, az, hogy a legérzékenyebbek mit hogyan értenek meg, reagálnak le.

– Az első nyolc-tíz előadás után még bármit változtathatunk. Az szép, ha az ember létrehoz valamit üres széksorok előtt, és „eluralkodik az alkotói légkör”, de az igazi próbatétel a közönséggel való találkozás. Ennek konzekvenciáit folyamatosan elemezni kell, s amit lehet, be kell építeni a produkcióba.

– Az utóbbi időben egyre több olyan kőszínházi gyerekelőadást láthatunk, amelyekben bábos elemek is megjelentek. Ez különlegességnek számít?

– Érdekes ez a szigorú megosztottság. Magyarországon az élő és a bábszínház a fejekben, de a gyakorlatban is élesen elvált egymástól. Úgy látom, hogy a nyitás a bábszínház részéről megtörtént: a játékban mind gyakrabban alkalmaznak élő színházi elemeket. Van, amikor jól, van, amikor elhibázottan. Az lenne az optimális helyzet, amely Lengyelországban például jól működik: a színész az egyik este élő színházi produkcióban, másnap pedig báb előadásban mutatkozik be. Hál’ Istennek, Magyarországon is vannak változások. Úgy tűnik, a fiatal kőszínházi rendezők rájöttek arra, hogy egyes mozzanatokot csak absztrakt, bábszínházi eszközökkel lehet elmesélni. A legutóbbi jó példa erre Bal József nyári *A legkisebb boszorkány*-rendezése Egerben. Engem kért fel a bábos elemek kigondolására, sőt, utcaszínházi elemeket is felhasználtunk. A munka során örömmel tapasztaltam, hogy a fiatal színészek mennyire nyitottak az efféle megoldásokra is.

– Ez nem igazán jellemző...

Leporello első könyve – Árnyak Színháza

Walter Péter felvétele

– Összetett a dolog. Ha megvizsgálánk, hogy a Budapesten végzett színészek mennyire alkalmasak a bábmozgatásra, azt tapasztalnánk, hogy nem érzik igazán a műfajban rejlő újfajta lehetőségeket. Tartózkodásuk oka: úgy érzik, ezen a területen nem mozognak otthonosan. De az is lehet, hogy egyszerűen lenézik ezt a műfajt.

– *Alighanem hiányzik a megfelelő képzés.*

– Ez a sanyarú alaphelyzet. Megjegyzem, a tehetséges, jó szemléletű színész, ha bábót kap a kezébe, és avatott módon megmutatja neki, hogy milyen egyszerű (és egyben bonyolult) bábót mozgatni, rögtön ráérez, és élvezzi a játékot. Ugyanis nem ördögösség a bábozás, hiszen a színészek sokat játszanak kellekkel, s ettől csak egy lépés a tárgyjáték vagy a fejlettebb bábtechnika. A színészek döntő többsége nyitott a játékra, tehát csak a rendezők felelőssége, hogy az előadásokba beengedik-e az animációt.

– *Megfelelő-e nálunk a bábszínészet rangja?*

– Végre sikerült elérnünk, hogy legyen bábos osztály a színművészeti egyetemen! De az első végzett osztály tagjai sem akartak – tisztelet a kivételnek – szívvel-lélekkel bábosok lenni. Még mindig ott tartunk, hogy a fiatal színészek azt hiszik: a kőszínházi munka „magasabb rendű”. Vonzóbbnak tűnik tizenhatodik apródnak lenni hagyományos színházban, mint bábszínpadon izgalmas szerepeket alakítani.

– *Ez a kettősség nemcsak a fiatal színészek mentalitására, hanem az egész színházi életre jellemző.*

– A hazai szemléletet pontosan érzékelteti az, hogy a mostani POSZT-on a Kaposvári Gyermek- és Ifjúsági Színházak Biennáléjának nagydíjas darabja csak az off-programba nyert bebocsátást. Hogy ebből a nemkívánatos szituációból ki lehessen moz-

dulni, a jelenlegi bábszínészosztálynak javasoltam: maradjanak együtt, hiszen nagyon jó csapatnak tartom őket, látok bennük annyi erőt és alkotó energiát, hogy jó társulat váljék belőlük. Amikor azonban megkérdeztem tőlük, hogy akarnak-e együtt dolgozni, kiderült: köztük sem ismeretlen a széthúzás. Pedig de szép lenne... Mint a Győri Balett annak idején.

– *Talán nem akarják felvenni a versenyt a tévével, a videóval és a filmmel. A mai gyerekeknek sokkal erősebb hatásokra van szükségük.*

– Kérdés, hogy mit tehetünk ebben a helyzetben. Mozgalmas előadásokat kell létrehozunk, el kell bűvölni a gyerekközönséget. A bábszínház élő, lüktető műfaj; nem konzerv. Ebben rejlik a varázsa. Meg a változatosságában! Én sem törekszem arra, hogy „vegytiszta” marionettet, árnyjátékot vagy kesztyűsbáb-darabot rendezzek. A gondolat és a hatás érdekében én is változtatok a különféle technikákat. Ha jó az előadás, akkor nem okoz gondot a kicsiknek majdnem egy órát egy helyben ülni. Például a kecskemétiakkal készített *Leporello első könyve* nem akciófilm, az öt-hat éves gyerekek mégis tátott szájjal nézik végig. Ki kell használnunk, hogy a bábszínházban tágabb tere nyílik a csodáknak! A gyerekek szabadon mozognak elképzelt terekben, szerepekben és képekben, mert sokkal érzékenyebbek, és a fantáziájuk is színesebb, mint a felnőtteké. Nem bennük van a hiba, ha az előadás alatt sustorgás hallatszik. Sokkal valószínűbb, hogy a játék rutinszerű. A kőszínházakban nagy energiákat fordítanak arra, hogy megteremtsék a konkrét helyszínt, a korhű kosztümöket stb. A gyereknézőknek nem erre van szükségük: ők azt igénylik, hogy a játék hiteles és friss legyen.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: VÁRY ORSOLYA